

Pavel Smetana - Ontologie prázdnoty - Abstrakt

Tato práce je vícevrstevným zamyšlením nad tématem prázdnoty. Její prvotní inspirací jsou Bondyho úvahy na toto téma. Nejde o to, ukazovat na neukazatelné, či popisovat nepopsatelné, to by byla spíše filosofická statistika; prázdnota je tu primárně chápána spíše na způsob krajního horizontu, jehož bytostné připuštění zakládá možnost pravého setkání s druhým. Bondy v podobném smyslu uvažuje nad souvislostí prázdnoty a milosti a otevírá možnost chápat prázdnotu nikoliv jako axiologickou neurčenost, ale právě jako horizont zvláštního setkání se světem. Takto nahlížená prázdnota otevírá bytostnou plnost a zároveň otázku významu afektivity a emocionality pro filosofii. První kapitola práce je srovnávacím rozбором vybraných souvislostí těchto myšlenek o mezích ontologie – mimo jiné v teologickém kontextu (J. A. Komenský), v souvislosti s Plótínovou koncepcí emanační ontologie, či se substanční ontologií ze Spinozovy *Etiky* nebo egodeismem Ladislava Klímy. Protože se v průběhu tohoto rozboru dostává do popředí problém statického a předsudečného chápání ontologické substance (která takové vlastnosti nemůže mít, vyjdeme-li z prázdnoty jako krajního ontologického horizontu), otevírá se otázka původu tohoto problému; v inspiraci Foucaultem (*Myšlení vnějšku*) a Berďajevem následuje hodnocení možnosti antropomorfismu a sociomorfismu v ontologii, což je přeneseně otevření otázky vztahu moci a ontologie či prolínání mocenského hlediska do ontologické úvahy (prázdnota by v tomto smyslu představovala zřeknutí se moci). Druhá kapitola práce se návazně zabývá formami zřeknutí se tohoto mocenského hlediska, coby praktikovaného užití myšlenky nezasloužené milosti plynoucí z nepojmenovaného (z prázdnoty). Pracuje se třemi příklady, které lze chápat jako vzestupnou řadu. Prvním z nich je buddhistické pojetí prázdnoty, explikované na vybraných myšlenkách Nágárdžunových. Určité pomezí teistické koncepce božství a neteistické myšlenky promlouvající prázdnoty zastupuje analýza Areopagitovy mystické teologie. Posledním a jen zdánlivě mimoběžným příkladem je zkoumání možnosti laskavého a moc utkvělých myšlenkových systémů podřívajícího humoru, na příkladu Jakuba Hrona Metánovského. Specifická forma humoru se navíc ukazuje i jako cenný zdroj afektů pro filosofování, úsměv tedy hluboce patří k filosofii, spoluzakládá upřímnou snahu o bezpředsudečný vhled. Třetí a poslední kapitola, která je spíše dodatkem, vychází z tohoto trojitého potvrzení významu zřeknutí se (a prázdnoty jako horizontu) pro filosofii a míří více na rovinu prožitku a emocí. Zkoumá Lévinasem otevřený fenomén nespavosti (*Existence a ten, kdo existuje*), srovnává jej s Heideggerovým objevem „ono se“ a oba fenomény eticky

hodnotí na škále fantazie-poslušnost, v inspiraci Dorothee Sölle. Fantazie a možnost tvorby se, podobně jako v předchozí kapitole humor, ukazuje jako cesta niterného významu, překonávající oba výše zmíněné fenomény – otevřenost prázdnu zakládá naplnění. Práce končí podkapitolou zkoumající prázdnotu v kontextu prožitku prázdného prostoru (M. Heidegger, H. Bergson, B. Hábllová) a objevuje zásadní význam různocení takové zdánlivé prostorové prázdnoty (to, co je pro někoho smetištěm, může být jinému domovem) a z toho vyplývající potřebu citlivosti vůči této různosti světů při současné jednotnosti základních lidských potřeb, jejichž nenaplnění je smutnou společenskou realitou dneška. Prázdnota a její souvislosti v celé práci slouží jako výkladové vodítko a klíč k utváření nových myšlenkových paralel, otázek a výzev – to je primární metoda. Pokud jde o tradiční metodická a interpretační východiska, jež jsou zde implicitní, plynou z myšlenek a interpretací především fenomenologické filosofie (E. Husserl, M. Heidegger, J. Patočka, A. Hogenová); snažím se doplnit je o nové kontexty a prostory, a tím podpořit jejich nadčasovou vypovídající hodnotu. Jsem si vědom, že se pouštím do podniku možná poněkud postmoderně působícího – považuji to ale (nakonec i v kontextu této práce samé) za přínos především z hlediska inspirace filosofické diskuse, která rozhodně žije také z analogií a paralel. Pohled sub specie prázdnota nakonec ukazuje právě bytostnou potřebu syntézy živé diskuse a otevřenosti s pevnými citovými vazbami a citlivostí pro to stálé a významné, to, co má lidstvo možnost spoluprací hledat a nacházet – v tomto smyslu se nejedná jen o prostor filosofické diskuse, jde o něco zcela obecně a obyčejně lidského.